

**Гордійчук Олена Вікторівна,
Піддубна Оксана Михайлівна**

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Ідея естетичного виховання зародилась у період глибокої давнини. Уявлення про сутність естетичного виховання, його завдання і мета змінювались від епохи Платона і Аристотеля до сучасних днів. Сьогодення характеризується посиленням уваги до проблем теорії і практики естетичного виховання як важливої складової формування всебічно розвиненої, духовно багатой особистості. У Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті визначено основну мету освіти, спрямованої на естетичне виховання та всебічний розвиток людини як найвищої цінності суспільства, формування її духовних смаків, ідеалів та розвитку художньо - творчих здібностей. У зв'язку з цим важливого значення набуває осмислення конкретних питань естетичного виховання і естетичної діяльності та базових теоретичних засад формування. Одним з найважливіших завдань сучасної системи освіти є формування потреби дитини у красі та діяльності за законами краси [4].

Стаття присвячена розвитку естетичної культури молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. Розглядаються питання активізації процесів сприйняття та умови ефективного естетичного розвитку дитини.

“ Ми з перших років шкільного виховання навчаємо дітей розуміти красу навколишнього світу, природи, суспільних відносин. Сприймання, осмислювання краси – це основа, стрижень естетичного виховання, серцевина тієї естетичної культури, без якої почуття залишаються

глухими до всього прекрасного. Ми прагнемо до того, щоб через усі сфери духовного життя дитини і через її розумову і фізичну працю, через її творчість, громадську діяльність, морально - естетичні відносини, дружбу, любов – проходила червоною ниткою думка: красу треба цінувати і берегти ...”

“ ... Завдання школи полягає у тому, щоб почуття прекрасного, краса, створені за багатовікову історію, стали надбанням кожного людського серця, перетворилися на естетичну культуру особистості та моральних відносин між людьми ...” – саме така думка про естетичне виховання була в В.О. Сухомлинського.

Навчити бачити прекрасне навкруги себе, в навколишній дійсності покликана саме система естетичного виховання. Для того, щоб ця система впливала на дитину найефективніше і досягала поставленої мети, Б.М. Неменський виділив наступну її особливість: " Система естетичного виховання повинна бути, перш за все єдиної, об'єднуючої всі предмети, всі позакласні заняття, все суспільне життя школяра, де кожний предмет, кожний вид заняття має свою чітку мету в справі формування естетичної культури і особи школяра" [3].

Проблема естетичного виховання у естетико-педагогічному аспекті широко репрезентована у спадщині видатних українських педагогів та діячів освіти Е.Водовозової, П.Каптерева, С.Лисенкової, Е.Михеєвої, С.Русової, К.Ушинського. Філософсько-естетичні аспекти цієї проблеми розглядаються в наукових працях Ю.Борева, І.Гончарова, М.Киященка, В.Ядова. Психологічні основи естетичного виховання розкрили Б.Ананьєв, Л.Божович, Л.Виготський, І.Кон, Б.Теплов та інші.

Видатні вчені, естети і педагоги Ю.Борев, О.Буров, В.Вансаалов, Л.Волович, І.Долецька, М.Каган, Є. Квятковський, Л.Коган, В.Розумний, В.Скатерщиков, М.Лайзеров, А.Макаренко, О.Семашко, В.Сухомлинський, В.Шестакова, зробили значний внесок у розробку теорії естетичного виховання. Вони визначили основні поняття, на які потрібно спиратися при побудові системи естетичного виховання.

Важливі питання теорії і методики естетичного виховання підростаючого покоління висвітлюються в працях Л.Коваль, В.Передерій, Ю.Фохт-Бабушкіна, Т.Цвілих, Г.Шевченко, А.Щербо та інших.

У «Словнику з педагогіки» Г. М. Коджаспірова термін "естетичне виховання" описується так: “ вироблення і вдосконалення у людей здатності сприймати, правильно розуміти, цінувати і створювати прекрасне в житті та мистецтві, активно брати участь у творчості, творенні за законами краси ” [2].

Естетичне виховання спрямоване на формування здатності сприймати дитиною прекрасне у навколишньому середовищі і мистецтві, на розвиток естетичних почуттів, суджень, смаків, умінь, творчих здібностей, потреби брати участь у створенні прекрасного в житті і художній творчості.

Завданнями естетичного виховання є:

1. Формування естетичної свідомості, що включає в себе сукупність знань з основ естетики, світової та вітчизняної культури, здатність розуміти і відрізнити справді прекрасне у мистецтві, народній художній творчості, природі.

2. Формування естетичних почуттів, смаків; педагогічно коректна проти дія впливам псевдокультури; розвиток мотивацій (потреб, інтересів) і здібностей до художньо-творчої діяльності.

3. Формування способів художньо – творчої діяльності; підтримка обдарованих дітей: вироблення досвіду (умінь і навичок) організації середовища проживання, праці, навчання з урахуванням естетичних норм і потреб [6].

Естетичне виховання позначає процес формування почуттів у сфері прекрасного. Але в естетиці це прекрасне пов'язане з мистецтвом, з художнім відображенням дійсності у свідомості і почуттях людини, з його здатністю розуміти прекрасне, слідувати йому в житті й творити його. У цьому сенсі сутність естетичного виховання, на думку І.Ф. Харламова, полягає в організації різноманітної художньо-естетичної діяльності учнів, спрямованої на формування у них здібностей повноцінного сприйняття і правильного розуміння прекрасного в мистецтві і житті, на вироблення естетичних понять, смаків та ідеалів, а також розвиток творчих задатків і обдарувань в галузі мистецтва [7]. "Майбутнє людства сидить зараз за партою, воно ще дуже наївно, довірливо, щиросердно. Воно цілком у наших дорослих руках. Якими ми сформуємо їх, наших дітей, - такими вони й будуть. І не тільки вони. Таким буде і суспільство через 30 - 40 років, суспільство, побудоване ними на ті уявленнях, які ми у них створимо ". Ці слова Б.М. Неменського говорять про те, що школа вирішує, що будуть любити й ненавидіти, чим захоплюватися і пишатися, чому будуть радіти, а що зневажати люди через 30 - 40 років. Це тісно пов'язаний з світоглядом майбутнього суспільства. Формування ж будь-якого світогляду не може вважатися закінченим, якщо не сформовані естетичні погляди. Без естетичних відносин світогляд не може бути справді цільним, здатним об'єктивно і у всій повноті охопити дійсність. "Як неможливо собі уявити людське суспільство без історії його культурного та мистецького розвитку, так само не можна уявити собі культурної людини без розвинених естетичних поглядів " [1].

Образотворча діяльність – основний шлях розвитку здібностей дітей, оскільки здібності проявляються в адекватній діяльності; це той вид художньої творчості, в якому активність дитини приводить до відчутних результатів. На нашу думку, організація образотворчої діяльності має поєднувати в собі творчу працю й задоволення, пізнання світу і гру, фантазію і точний розрахунок. Заняття з образотворчого мистецтва слід спрямувати на розвиток в учнів зорової пам'яті, спостережливості, просторової уяви, тонкої моторики пальців, уміння зосередитися,

наполегливості у досягненні мети і, головне, відчутті ритму і гармонії. Гарно впливає на активізацію образотворчої діяльності дитини організація постійних виставок дитячих робіт, які стимулюють потяг до мистецтва, сприяють естетичному розвитку учнів, залученню до образотворчої діяльності нових талантів. Науковцями доведено, що досвід образотворчого мистецтва, набутий людиною в дитинстві, дає відчутні позитивні наслідки в дорослому житті.

Образотворче мистецтво відіграє не менш значущу роль в естетичному розвитку дітей молодшого шкільного віку. Воно дозволяє не тільки знайомити школярів зі специфічним видом мистецтва, яке має свої засоби, свою мову, розширюючи тим самим знання і уявлення про мистецтво, але й включати учнів у художню діяльність з урахуванням віку дітей і особливостей розвитку їх особистості. Практична діяльність поєднує традиційну роботу на площині (малювання) з навичками об'ємно - просторового зображення і художньої орієнтації середовища (ліплення, художнє конструювання, архітектура).

Сфера естетичного ставлення дитини дуже різноманітна і розфарбована у яскраві кольори, які проявляються у її світосприйнятті. Діти молодшого шкільного віку, як правило, вірять, що життя створене для радощів. Безпосередність відношення дитини до дійсності проявляється у її творчості. Відкриваючи світ як радісне, світле, повне яскравих кольорів, рухів, звуків ціле, як створене для здійснення її бажань, дитина ще не дуже глибоко проникає у сутність прекрасного. Як бачимо, основні морально-етичні якості особистості формуються у ранньому періоді дитинства і зберігаються у більш-менш незмінному вигляді на все життя, тобто ефективна художньо-естетична робота з виховання у молодшому шкільному віці впливає на формування світогляду, звичок, переконань.

Сприйняття творів образотворчого мистецтва передбачає активну діяльність зорових відчуттів, яка потребує відповідної підготовки дитини [5].

Ставлячи собі за завдання розвиток художньо-естетичного сприйняття, ми враховуємо завдання навчально-виховного процесу:

- розвиток чутливості до творів образотворчого мистецтва;
- розвиток здатності виражати своє ставлення до твору;
- розширення обсягу знань та уявлень про мистецтво (знайомство з національними традиціями та видами декоративно-ужиткового мистецтва).

Винятково великий і різноманітний вплив мистецтва як найважливішого елементу краси і естетичного ставлення до дійсності на людину. Воно сприяє розвитку свідомості та почуттів особистості, її поглядів і переконань, велику роль відіграє у формуванні моральності, створює умови для духовного піднесення людини. Сприйняття творів дітьми – це інтелектуальна й емоційно-творча діяльність, у процесі якої

відбувається взаємодія образних складових. За умов врахування в роботі з молодшими школярами означеної взаємодії можливо суттєво покращити ефективність естетичного виховання засобами образотворчого мистецтва.

З кожним роком мистецтво естетики все сміливіше входить в життя школи. І педагоги і діти розуміють : прекрасне – добрий помічник у процесі виховання дитини. Твори декоративно прикладного мистецтва допомагаючи пізнавати життя людини і природи, розвивають не тільки зорове сприйняття, але і фантазію [1].

Засобами образотворчого мистецтва (живопису, скульптури, архітектури, графіки тощо), виражається краса життя, природи, виражаються високі думки, почуття. Твори образотворчого мистецтва кличуть до боротьби за прекрасне, відіграють велику роль в повсякденному житті. Потрібно розвивати у дітей талант тонко відчувати прекрасне в образотворчому мистецтві, завдяки його засобам.

Вчитель поступово веде дітей до того, щоб вони виконували малюнки гарно, по-своєму, індивідуально. Всі естетичні переживання дітей на уроках, в процесі творчої праці, а також в повсякденному житті розвивають в них здібності бачити, розуміти, цінувати прекрасне в оточуючому світі, а також прагнення брати участь в його творінні. В молодшому віці “ всі діти без винятку – пристрасні художники”.

Список використаної літератури

1. Козляковський П.А. Загальна психологія. – Миколаїв: Дизайн і поліграфія, 2005. – 205 с.
2. Лабковська Г.С. Естетична культура і естетичне виховання: кн. для вчителя / Г. С. Лабковська. – М.: Просвещение, 1983. –304 с.
3. Лихачов Б.Т. Теорія естетичного виховання школярів: навч. посібник зі спецкурсу для студентів пед. ін-тів. – М.: Просвещение, 1985. –176 с.
4. Лихачев Б.Т. Теория эстетического воспитания школьников. – М.: Искусство, 1985. – С. 350.
5. Лихачов Б.Т. Система эстетического восприятия школьников. –М.: Искусство, 1983. – С. 212.
6. Тализіна Н. Ф. Формування пізнавальної діяльності молодших школярів: кн. для вчителя / Н. Ф. Тализіна. М.: Просвещение, 1988. – 175 с.
7. Шадріна І.М. Розвиток художньої уяви на уроках художньої праці // Початкова школа. – 2000.– № 4.– С. 84-87.